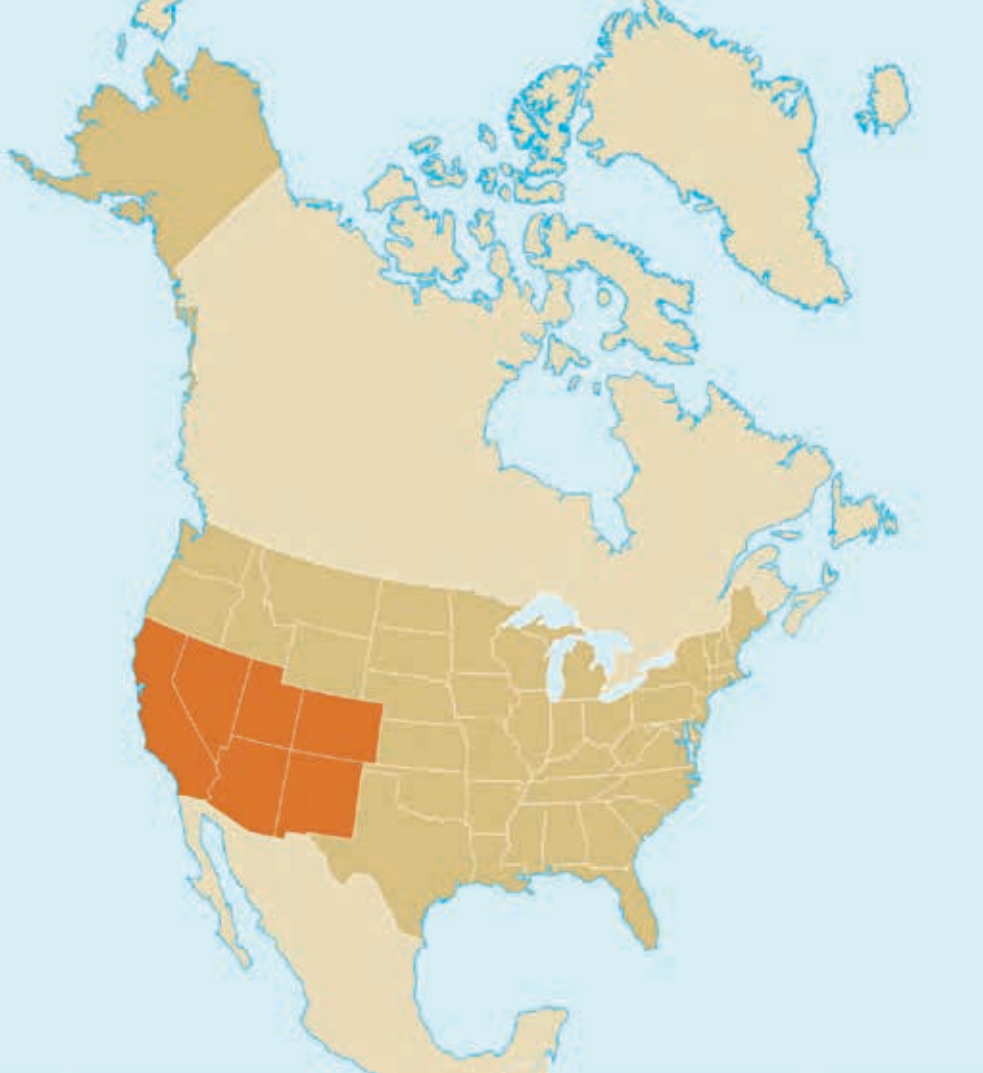

Inhoud

Het zuidwesten van de VS

- ▶ Fiets, wandel of rijd over de Golden Gate Bridge in San Francisco
- ▶ Ontdek het natuurlijke wereldwonder de Grand Canyon
- ▶ Rijd over de iconische kustweg bij Big Sur
- ▶ Zie een zonsopgang of -ondergang in Arches National Park
- ▶ Kijk je ogen uit op het domein van de Huntington Library
- ▶ Beleef een Broadwayshow in Las Vegas

- 7 Kaarten en plattegronden
- 11 Woord vooraf

1 13 Het zuidwesten van de VS: een verdieping

- 14 Landschap
- 21 Klimaat
- 24 Flora en fauna
- 27 Bevolking

2 31 Geschiedenis

- 32 Oorspronkelijke bewoners
- 33 Kolonisatie
- 36 19de eeuw
- 40 Oorlogen en conflicten
- 44 Na de Tweede Wereldoorlog

3 47 Kunst en cultuur

- 48 Beeldende kunst
- 55 Architectuur
- 57 Literatuur

4 61 Californië

- 65 San Francisco
- 89 Silicon Valley
- 91 East Bay
- 93 Marin County
- 94 Napa Valley en Sonoma Valley
- 96 Noord-Californië
- 100 Sacramento en Gold Country
- 111 Nationale parken in de Sierra Nevada
- 115 Nationale parken in de Mojave Desert

- 120 Palm Springs
- 122 Tussen San Francisco en Los Angeles
- 134 Los Angeles
- 155 San Diego
- 167 Tips en adressen

5 173 Nevada

- 177 Las Vegas
- 185 Valley of Fire State Park
- 187 Carson City
- 191 Reno
- 192 Noord-Nevada
- 193 Great Basin National Park
- 196 Tips en adressen

6 199 Utah

- 205 Salt Lake City
- 211 Omgeving van Salt Lake City
- 216 Nationale parken en monumenten
- 235 Tips en adressen

7 237 Arizona

- 242 Grand Canyon
- 248 Page en Lake Powell
- 250 Navajo Nation – Monument Valley
- 259 Flagstaff
- 261 Williams en omgeving
- 263 Phoenix
- 268 Tucson
- 273 Omgeving van Tucson
- 279 Tips en adressen

Woord vooraf

De American Dream kun je nergens zo beleven als in het zuidwesten van de VS; enorme barrières werden en worden er overwonnen. In 1988 reisde ik voor het eerst door dit gebied. Ik was enorm gefascineerd door de grootsheid en variatie van het landschap. Alle daaropvolgende keren was er weer de magie van land en water, vormen en kleuren die haast buitenaards lijken. Met name Zuid-Utah en Noord-Arizona liggen de indrukwekkendste natuurgebieden – met nog veel plekken waar de grote toeristenstromen aan voorbijgaan.

Naarmate ik het gebied beter leerde kennen, werd mijn fascinatie voor de mensen en hun idealen steeds groter. Daarom heb ik in deze gids behalve voor imposante rotszuilen, kloven, bruggen en bomen veel plaats ingeruimd voor industriëlen, spoorwegmagnaten, mecenasen en kunstenaars die op de betreffende plek hun roots hadden of hun toevlucht zochten. De inventiviteit die deze mannen en vrouwen aan de dag legden om in dit land een nieuw en beloftevol bestaan op te bouwen en er kleur aan te geven, zijn ook nu nog een enorme bron van inspiratie voor anderen. Wie dat wil, kan zeker Amerikaanse stereotiepen vinden, maar er zijn ook heel veel verrassende uitzonderingen. Juist die uitzonderingen maken het zuidwesten van de VS uniek.

Deze gids leidt je langs gebaande en minder gebaande paden. Als ik lezers kan aansporen ook naar de onbekende bladzijdes van het zuidwesten van de Verenigde Staten op zoek te gaan – en daardoor zelf nog meer ontdekkingen doen – ben ik in mijn opzet geslaagd.

Angela Heetvelt

Badwater, Death Valley: met 87 m onder de zeespiegel het laagste punt van het land.

Woestijnen

Oostelijk van de Sierra Nevada, zowel in de staten Nevada als Arizona en een klein deel van Utah, strekt zich de Mojave Desert uit. Dat is een woestijn, met minder dan 150 mm neerslag per jaar en met een opmerkelijk hoge ligging. Hierdoor is het er weliswaar 's zomers heet, maar kan het 's winters vrij koud zijn en koelt het 's nachts sterk af. Ook Death Valley ligt in de Mojave Desert.

Ten zuiden van de Mojave Desert sluit een volgende woestijn aan die door Arizona tot in Mexico doorloopt, genaamd de Sonora Desert. Deze woestijn ligt voor het overgrote deel lager dan de Mojave Desert, waardoor de vegetatie er duidelijk anders is. Ook de laaggelegen Colorado Desert in Zuid-Californië maakt deel uit van de Sonora Desert.

Rivieren

Een centrale rol in het landschap van het zuidwesten van de VS speelt de Colorado River, die ontspringt in de Rocky Mountains in Colorado. Aanvankelijk meanderde de rivier door een laagvlakte. In de loop van miljoenen jaren werden delen van het land met de rivier omhoog gedrukt, waardoor de stroming plaatselijk sterker werd en de uitschurende werking intensiever. Dit leidde onder meer tot de Grand Canyon, met ruim 1,5 km diepe kloofwanden. De Grand Canyon heeft een lengte van bijna 400 km. Dat het water zich in Lake Mead verzamelt, is mensenwerk. Het is het grootste kunstmatige meer van de VS, gevormd door de Hoover Dam. Vervolgens baant de

Colorado River zich een weg door Arizona, Californië en Mexico om na in totaal 2330 km in de Golf van Californië uit te monden.

In de Canyonlands was en is ook de Green River een beeldbepalende factor; na een spectaculair traject van ruim 1000 km voegt die zich vanuit Wyoming en door Colorado in Utah bij de Colorado River.

Aan de oostkant van de Rocky Mountains is de Rio Grande een rivier van grote betekenis voor de vorming van het landschap. Bovendien is het een belangrijke grensrivier tussen de VS en Mexico, het pad dat veel Mexicanen kiezen op weg naar een (illegaal) nieuw bestaan. In Mexico wordt het de Río Bravo, of Río Bravo del Norte, genoemd. Het water van de Rio Grande wordt op veel plaatsen gestuwd en door grote waterkrachtcentrales geleid. In de havenstad Brownsville, Texas, mondt de rivier na een totale weg van ruim 3000 km uit in de Golf van Mexico.

De continentale waterscheiding, waardoor dus de Colorado River een weg westwaarts volgt en de Rio Grande in oostelijke richting vloeit, wordt grotendeels door de Rocky Mountains gevormd. Veel water bereikt echter nooit de oceanen en blijft in bekkens (*basins*) zonder afvloeiing.

Great Basin en Colorado Plateau

Geologisch gezien is het Great Basin een spectaculair gebied, een halfwoestijn met bekkens en plateaus in zeer uiteenlopende landschapsvormen: grote zoutvlaktes, bergen en valleien, elk met hun specifieke flora en fauna. Hierin liggen Mono Lake, Death Valley, de Black Rock Desert en de Escalante Desert, die grote delen van Californië, Nevada en Utah beslaan.

Aan de zuidoostkant van het Great Basin ligt het Colorado Plateau, in een wijde cirkel om de Four Corners (het kruispunt van de staten Utah, Colorado, New Mexico en Arizona). Hier komen de beroemde plaatjes vandaan met oprijzende rode rotsen waar een eindeloze, eenzame weg doorheen voert, het klassieke beeld van Monument Valley. Een enkele maal wordt het beeld onderbroken door een door Navajo gerunde handelspost. Dit plateaulandschap of Mesa Country wordt gekenmerkt door *tables*. Deze tables zijn in de loop der eeuwen ontstaan onder invloed van lavastromen. Ooit vloeide deze lava uit over de valleien. Hierna vertoonden de afwisselend harde (lava) en zachte lagen door opwaartse druk scheuren en schuurden rivieren er grillige patronen in. Als kanalen slingeren deze groeven om de met een harde lavakap bedekte table steeds dieper weg. Maar ook het bestaan van een dergelijke kap is eindig. Wat eens een table was, slinkt tot een smallere *butte*, een rotspartij die hoger is dan hij breed is. Wordt deze butte nog smaller en heeft hij een spits, obeliskachtig uiterlijk, dan wordt het een *spire* of een *monument*. Daar komt dan ook de naam Monument Valley, in het noordoosten van Arizona, vandaan. Uiteindelijk wordt ook de

Spanish Colonial Revival, waarin wordt teruggegrepen op bouwelementen van de Spanjaarden, Balboa Park, San Diego.

in de VS opgang maakten. Vooral de laat-19de-eeuwse victoriaanse hoogtij-dagen zijn terug te vinden in San Francisco's Nob Hill. Voornamelijk in het Financial District en Yerba Buena zie je er tussen de moderne hoogbouw nog de bouwwerken uit het vroege *skyscraper*-tijdperk. Daarbij werd gekeken naar de aartsvader van de wolkenkrabbers Louis Sullivan (1856–1924). Zijn bouwstijl wordt *sullivan-esque* genoemd.

Pueblorival

Een volgende generatie architecten deed inspiratie op bij oude lokale stijlen. Deze pueblorival verspreidde zich vanuit Californië over Arizona en New Mexico. Met de adobeafwerkingen die opnieuw werden toegepast, zij het over ruimere panden, veelal twee tot drie verdiepingen en trapsgewijs gestapeld, werd met een schuin oog gekeken naar de Pueblodorpen. Een bijzonder voorbeeld daarvan is het Santa Fe Museum of Fine Arts. De stijl werd zowel gebruikt voor woonhuizen als openbare gebouwen.

De Spanish Colonial Revival kwam sterk in opgang door de Panama California Exhibition van 1915 in San Diego (Balboa Park). Een van de voortrekkers van de stijl was Bertram Grosvenor Goodhue. Typische kenmerken van deze stijl zijn de gestucte wanden, het gebruik van dakpannen, smeedwerk, louvredeuren, pergola's en geornamenteerde gevels.

Charles Frederick Whittlesey was leerling van Louis Sullivan en Bertram Goodhue voordat hij zijn eigen stijl ontwikkelde. Hij was vooral werkzaam als architect van de spoorwegen. Een van zijn beroemdste werken is het El Tovar Hotel in de Grand Canyon. De Riordan Mansion (Flagstaff) is een voorbeeld bij uitstek van zijn arts-and-craftsstijl. Timothy L. Pflueger tekende veel van de art-decogebouwen in San Francisco, waaronder de wolkenkrabber van Pacific Telephone aan New Montgomery Street en het Castro Theatre.

LITERATUUR

De verhalen en verslagen van het Wilde Westen mogen we nog niet tot de literatuur rekenen, al verschaffen ze wel historisch inzicht. De naturalistische schrijver Jack London (1876–1916) kwam met een zeer eigen stijl en liet schitterende beschouwingen van de natuur en de goudzoekerscultuur na. De filosofische werken van zijn tijdgenote Gertrude Stein hadden veel invloed op latere schrijvers. Met woordherhalingen ('Rose is a rose is a rose is a rose') vertaalde ze het kubisme naar de literatuur.

In 2022 bracht uitgeverij Koppertnik in vertaling een bijzonder boek uit dat het extreme woestijnlandschap van Californië en Nevada indringend schetst: *Het land van weinig regen* (*The Land of Little Rain*) van Mary Hunter Austin (1868-1934); ze laat de schoonheid en dramatiek van de natuur zien. Daarnaast schreef Hunter vooral over natives. Zane Grey (1872–1939) liet zich door de Canyonlands inspireren. Kritisch is de toon van Willa Cather in

Californië

Een rit over de Golden Gate Bridge, de dynamiek van San Francisco, de glamour van Hollywood, de rijkdom van het Getty Center, de goudwitte stranden van Malibu en Santa Monica, de grootse natuur: welke van deze voorstellingen je ook hebt van Californië, het is er daadwerkelijk te vinden. Reizigers in vroeger tijden zochten er goud en geluk, inmiddels is het aanbod uitgebreid en kun je de Golden State de meest gevarieerde vakantiebestemming van het zuidwesten noemen. Voor de hedendaagse toerist beslaat het droompalet alles van zoutvlaktes onder de zeespiegel tot reuzenbomen en hoge, besneeuwde bergen, love and peace en lucht- en ruimtevaart. Van Disneys sprookjeswereld tot de realiteit. En dat alles in een overwegend zonnig en aangenaam klimaat.

< Golden Gate Bridge in de mist.

TROLLEYS

De kabeltrams mogen dan wel tot de grote blikvangers van San Francisco horen, de trolleys verdienen zeker ook aandacht. Een wagenpark van tientallen rijtuigen is wat overbleef van de 100.000 die in de eerste helft van de 20ste eeuw in de Amerikaanse steden reden. De F-lijn rijdt een route tussen Fisherman's Wharf en het Ferry Building en vervolgens over Market Street. De opschriften verraden de herkomst: de groene en grijze Philadelphia, de rode Detroit, de gele Minneapolis-St.-Paul, de oranje Los Angeles. Waar andere Amerikaanse steden hun rijtuigen opdoekten, nam San Francisco ze onder haar hoede. Allemaal hebben ze hun verhaal. Lees en zie er meer over in het – gratis toegankelijke – San Francisco Railway Museum, schuin tegenover het Ferry Building aan Steuart Street, of kijk op streetcar.org. En natuurlijk laat je je naar dit museum rijden met de F-lijn.

Area over de brug, aan de overkant even steil omhoog en dan afdalen naar Sausalito en vervolgens per veerboot terug naar het Ferry Building.

Alcatraz Island

Meestal al weken van tevoren zijn de excursies naar Alcatraz Island volgeboekt, dus als *The Rock* op je wensenlijstje staat, boek dan tijdig. De mythe van 's lands beruchtste gevangenen op het eilandje dat je vanuit zoveel hoeken ziet, blijft tot de verbeelding spreken. Hier zaten Al Capone, Baby Face Nelson en veel andere gevreesden. Het rotseiland was domein van pelikanen (*alcatraz* in het Spaans) toen de Spanjaarden het ontdekten. Van halverwege de 19de eeuw tot 1933 had het Amerikaanse leger er een basis en van 1934 tot 1963 was er de beruchte en zwaarbewaakte federale gevangenis met in 450 cellen zware criminelen. In 1962 slaagden drie gevangenen erin uit de gevangenis te ontkomen. Nooit is opgehelderd hoe de ontsnapping heeft kunnen plaatsvinden en of de mannen inderdaad levend het vasteland

De roemruchte voormalige gevangenis Alcatraz.

bereikt hebben. Het jaar daarop werd de gevangenis gesloten. In 1979 is het verhaal met Clint Eastwood in de rol van een van de vluchtende gedetineerden verfilmd onder de titel *Escape from Alcatraz*. Het verhaal van Robert Stroud, wegens moord tot levenslang veroordeeld, die zich in zijn cel tot ornitholoog ontwikkelde, werd in 1962 verfilmd onder de titel *The Birdman of Alcatraz*, met Burt Lancaster als vogelaar. IJzingwekkend is het verhaal in *The Rock* (1996) met de gedeserteerde generaal die Alcatraz overneemt en de stad met biologische wapens bedreigt. Hulp moet komen van de enige man die ooit uit Alcatraz heeft kunnen ontsnappen. *Alcatraz* (2013) met Sarah Jones en Jorge Garcia, een verfilming van een tv-serie uit 2012, schiept een nieuwe mythe omtrent de sluiting van de gevangenis in 1963, waarbij 302 gevangenen spoorloos zouden zijn verdwenen. Dit gegeven vormde een inspiratiebron voor tal van spectaculaire ontsnappingsfilms.

In 1969 bezetten natives het complex omdat het hun territorium zou zijn. Ze verloren processen daarover. Inmiddels heeft *The Rock*, wat de bijnaam is van Alcatraz, de status van nationaal park. Behalve de oversteek per boot omvat een tour een rondleiding met *audioguide* waarop voormalige gevangenen en bewaarders aan het woord komen. Extra indruk maakt een bezoek tijdens een avondtour, waarbij *park rangers* rondleiden. Trek warme kleren en stevig schoeisel aan.

> ALCATRAZ ISLAND, Pier 33, cityexperiences.com, nps.gov/alcatraz

De Burney Falls zijn te zien in het McArthur-Burney Falls Memorial State Park.

die van diverse zijden goed te bekijken. Het gebied wordt als State Park beschermd en heeft kampeergelegenheid.

Sluit aan op Highway 5 naar de slapende vulkaan Mount Shasta. Het zijn eigenlijk twee toppen, de kleinste heet Shastina. Op de top ligt altijd sneeuw. Erg mooi zicht heb je al vanaf Highway 89 rond McCloud. Een goede benenstrekker van circa 2,5 uur (retour) zonder extreem hoogteverschil gaat de Black Butte op, met mooi uitzicht op Mount Shasta; het pad vertrekt aan de oostzijde. Bij mountainbikers is het padenstelsel van Bike Shasta (bikeshasta.org) heel geliefd. Westelijk van Mount Shasta is een uitgestrekt gebied dat zich perfect leent voor meerdaagse wandelingen en wilderniskamperen, zoals de Trinity Alps. Toestemming daarvoor vraag je aan bij de Park Office van Weaverville of Coffee Creek. Hier hoeft nog niet maanden tevoren voor geloot te worden, zoals in veel populaire parkgebieden. Neem wel voorzorgsmaatregelen die nodig zijn voor het lopen in berenland.

▼ SACRAMENTO EN GOLD COUNTRY

De Sacramento en de American River komen samen in **Sacramento**, de drukke hoofdstad die gebukt gaat onder een door grote broer San Francisco uitgeroepen slecht imago. Mocht je hier toch belanden, dan kun je er heus je tijd aangenaam doorbrengen.

Mount Shasta (4322 m), met links Shastina, weerspiegeld in het Lake Siskiyou.

De glanzend witte California State Capitol is het overduidelijke bewijs dat Sacramento in elk geval bestuurlijk de belangrijkste stad van Californië is. In het omringende park staan exotische bomen, standbeelden van uiteenlopende helden en een indrukwekkend Vietnam Memorial. Wat er 'grove' is aan de Civil War Memorial Grove? Hier werden stekjes van bomen geplant die op beroemde slagvelden stonden.

De beste start om meer over de stad en staat te weten te komen is het **California Museum**. De eerste geschiedenis van Californië werd aan de oevers van de Sacramento River geschreven. De oorspronkelijke bevolking heeft hier een moderne en bijzonder illustratieve tentoonstelling. Ook is er aandacht voor de Japans-Amerikaanse gemeenschap. Een hoofdrol had de stad tijdens de goldrush in 1849. Jaarlijks staan er diverse VIP's centraal in de California Hall of Fame.

In aaneengesloten victoriaanse panden, met schitterende trappenhuisen en vloeren, huisvest het **Crocker Art Museum** een bijzondere kunstcollectie. Het echtpaar Crocker begon rond 1870 met het verzamelen van kunst. Allereerst waren daar klassieke landschapstaferelen van Yosemite van Thomas Hill (1920-2021), van Albert Bierstadt en William Hahn (San Francisco). Dochter Crocker legde de basis voor een internationale keramiecollectie met allereerst Koreaanse en andere Aziatische attributen. Inmiddels is de

Nevada

Uitgezonderd grote attracties als Las Vegas en Death Valley is Nevada vooral een staat waar toeristen doorheen rijden. Dat op zich is overigens al een heel avontuur. Er zijn talloze landschappen waar – als er een bordje bij zou staan – fotografen zich bij zonsopgang en zonsondergang zouden verdringen: kleurrijke en veelvormige heuvels en bergen, zoutplateaus, uitgestrekte wouden met Joshua trees. Er wordt nog aan ertswinning gedaan, maar de nostalgische goudzoekersplekken zijn verlaten. Woestijn is hier verre van synoniem aan saai. Wees wel voorbereid op zowel hitte als koude: in de hooggelegen woestijnen daalt het kwik 's nachts vaak tot rond het vriespunt.

< Las Vegas, of toch New York?

Fonteinshow voor het Bellagio; op het hoogtepunt rijst het water ruim 70 m op, maar nog altijd is het complex erachter veel hoger.

Ridders van de Ronde Tafel kom je tegen in **Excalibur**. Op muren, glas, maar ook tijdens toernooien, zie je koning Arthur in zijn legendarische kasteel Camelot, dat je via een ophaalbrug betreedt. In het middeleeuwse dorp lopen narren en goochelaars. Wie een dinnershow bijwoont, eet er met zijn handen.

Van de middeleeuwen gaat het vervolgens verder terug in de tijd, naar de farao's. Een piramidevormig hotel, een sfinx en obelisk zijn het buitenbeeld van **Luxor**. Binnen is in het museum een zorgvuldig nagemaakte graftombe van Toetanchamon, door Egyptische goudsmiden vervaardigd. In het theater treedt de Blue Man Group op en heel populair zijn de voorstellingen van America's Got Talent.

Het **Mandalay Bay** heeft ruim 3300 kamers. Een grote attractie achter het hotel vormt het Shark Reef Aquarium, waar je in een tunnel grote haaien, roggen en groene zeeschildpadden ziet. In kleinere aquaria leven koraalduivels en kleinere haaiensoorten. In zoetwaterbassins leven krokodillen en reptielen, in de Jungle leven zoetwatervissen als piranha's, een komodovaraan en een tijgerpython. *Touchscreens* geven achtergrondinformatie over de dieren. Aan het eind van de Strip staan **The Cosmopolitan of Las Vegas** en het duur-

Niet ver van de woestijn misstaan de piramide en de sfinx van Luxor niet.

ste tot dusverre gebouwde complex van de stad: **Resorts World Las Vegas**. Dat heeft een enorm ledscherm aan een van de torens en is de eerste hotelhalte aan de door Elon Musks team ontworpen tunnel die het vliegveld met het congrescentrum zal verbinden. Reizigers worden er met Tesla's vervoerd.

Winkelen in Las Vegas

Las Vegas is een winkelparadijs. In veel hotels vind je chique winkels, zoals die met fijngesneden Italiaanse kostuums in het Venetian, waar natuurlijk Armani en Versace niet ontbreken. Los van hotels is aan de Strip de Fashion Show Mall, met Nordstrom, Neiman Marcus, Saks Fifth Avenue en Macy's. Las Vegas' Premium Outlets aan de 875 South Grand Central Parkway is een factory outlet waar je D&G, Adidas, Cole Haan en Ralph Lauren tussen de 120 winkels kunt vinden.

Buiten de Strip

Op de campus van het Desert Research Institute is het **National Atomic Testing Museum**, een heel interactief museum waar je grondig wordt ingewijd in de nucleaire geschiedenis en de ontwikkeling en toepassingsgebieden, aan de hand van replica's en simulaties. Er is veel aandacht voor de Koude Oorlog. De Las Vegas Motor Speedway is een autoracecircuit, waar ook NASCAR-races plaatsvinden. Aan de zuidwestkant van Las Vegas heeft bij Henderson de Ethel M Chocolates and Cactus Garden de ongewone combinatie van een cactustuin en een chocoladefabriek; de M staat voor Mars.

Fire Wave in het Valley of Fire State Park

In het natuurgebied **Red Rock Canyon**, 30 km ten westen van Las Vegas, zijn geologische tijdvakken af te lezen aan het roodbruine zandsteen en de grijze kalksteenmassa's. Er gaat een toeristische route van 20 km langs de mooiste plekken. Calico 1 en 2 en daarna Calico Tank – in 1902-1912 een steengroeve ten behoeve van San Francisco – zijn de beste plekken om voor foto's en wandelingen uit te stappen. Geregeld zijn er georganiseerde wandelingen en lezingen van de park rangers.

Reizigers op weg naar Death Valley passeren het spookstadje **Rhyolite**. Daar vlakbij werd in 1904 goud aangetroffen en binnen twee jaar was dat voor 6000 mensen reden zich er te vestigen. Een unicum was de straatverlichting. Andere luxe betroffen een operagebouw en een treinstation. Al na een paar jaar viel de bodemopbrengst tegen en zocht men het geluk elders, een tiental jaren later was het er geheel verlaten. Er staan wat restanten van huizen, waaronder een van flessen gebouwd pand – mijnwerkers gebruikten vaker flessen bij gebrek aan hout – een bank en het oude stationnetje. Vergelijkbaar is de situatie in **Goldfield**. In **Tonopah** vind je een casino, overnachtingsmogelijkheden, restaurants, winkels en benzinstations. Het is dan ook de Queen of the Silver Camps.

- > LOST CITY MUSEUM, Overton, lostcitymuseum.org
- > RED ROCK CANYON, redrockcanyonlv.org

CARSON CITY

De latere hoofdstad van Nevada werd genoemd naar een van de mannen die de vallei in kaart bracht. Als *mountainman* begeleidde Kit Carson (zie kader p. 188) hier in 1843 luitenant Frémont. Abraham Curry vestigde er een handelspost. Toen de eerste goudvondsten waren gedaan, bouwde Curry als een haas een groot hotel, en wel op een warme bron. Dat ontwikkelde zich tot conferentieoord van de bestuurders van Nevada. Toen Nevada in 1864 tot de VS was toegetreden, schonk Curry het land waarop vervolgens de State Capitol werd gebouwd. Dit gebeurde met steen uit naburige groeves; er kwam een bescheiden zilveren koepel op. De **Kit Carson Trail** voert je in een kleine 4 km langs historische plekken (route: visitcarsoncity.com). Tot de mooiste panden behoren Bliss Mansion (1879), het Governor's Mansion (1909), het Curry House (1871) van de grondlegger en het Clemens House (1864) van Orion Clemens, broer van Samuel Clemens ofwel Mark Twain, die hier als historisch verslaggever was gestationeerd.

Het hotel van Curry werd staatsgevangenis, wat het tot 2012 bleef. Het oude muntgebouw, waar de muntpers nog werkt, is ingericht als State Museum, natuurlijk met een hoofdrol voor zilver. De **Virginia & Truckee Railroad** die ten dienste stond aan het transport van zilvererts, werd in 2009 deels opnieuw in werking gesteld. Een stoomtrein tuft op gezette tijden in 90 minuten naar Virginia City. In het **Nevada State Railroad Museum** zie je diverse stoomlocomotieven en gerestaureerde wagons uit de mijntijd. Carson City telt nu ongeveer 55.000 inwoners. Halverwege de 19de eeuw werd de roem van Carson City overvleugeld door **Genoa**. Daar staat nog een dertigtal historische panden. Het was een mormoonse nederzetting; het **Mormon Station**, de handelspost uit 1851, wordt als State Historic Park beschermd en laat allerhande pioniersattributen zien.

Ten noorden van Carson City aan Highway 395 staat het indrukwekkende **Bowers Mansion** (1861), vlak bij Lake Washoe. Lemuel Sandy Bowers had miljoenen verdiend in de zilverbijnen. Het huis werd ingericht met kostbaar meubilair, schilderijen en beelden, grotendeels verzameld door Sandy en zijn vrouw Eilley tijdens reizen door Europa, een gangbaar winkeldomein in die tijd. Voor de Bowers kwam de terugval al snel. In 1868 overleed Sandy Bowers en kon zijn vrouw het landgoed niet meer onderhouden. Het wordt door de regionale overheid beheerd.

- > VIRGINIA & TRUCKEE RAILROAD, virginiatruckee.com
- > NEVADA STATE RAILROAD MUSEUM, 2180 S Carson Street

Lake Tahoe

Lake Tahoe ligt voor het grootste deel in Californië maar is gemakkelijk vanuit het stedelijke gebied van Carson City tot Reno te bezoeken. Het meer ligt op 1898 m hoogte, is 35 km lang en meet op het breedste punt 20 km. Rondom

Salt Lake City

De Rim Road daalt af tot aan de lagere canyonwanden van het Canyonlands National Park.

Vulkanische krachten zijn medeverantwoordelijk voor de karakteristieken van het parklandschap in het centrale zuiden. Kolossale basaltblokken en oude kraters zijn terug te vinden in het Zion National Park. Ook komt lava in andere verschijningsvormen voor. De harde toplaag van kalksteen in het Bryce National Park zorgt voor de typische pilaarvormen. De opeenvolgende plateaus, afkomstig uit verschillende tijdvakken, worden ook wel aangeduid als Grand Staircase. Van deze natuurlijk gevormde trap vormt de Grand Canyon (Arizona) de eerste tree, het Zion National Park de tweede en Bryce National Park de laatste tree, respectievelijk uit de geologische periodes trias, jura en krijt.

SALT LAKE CITY

De bezienswaardigheden van de stad zijn voor het merendeel op mormoons cultuurgoed terug te voeren. Aan de westkant ligt het Grote Zoutmeer. Salt Lake City ligt aan de voet van de Wasatch Mountains waar uitstekende skipistes liggen met 's winters veel poedersneeuw. In 2002 werden er de 19de Olympische Winterspelen gehouden. Daarvoor werden diverse skigebieden ingezet. Op de grote campus van de University of Utah werd naast het olympisch stadion het olympische dorp gebouwd, nu wonen er studenten. Het Olympic Park ligt bij Park City.

Arizona

Het landschap van Arizona verdient absoluut een schoonheidsprijs. Wie ooit aan de rand van de Grand Canyon heeft gestaan, vergeet dat nooit meer. De diepte is onpeilbaar, de zonsopgang maakt elke toeschouwer stil. Het blijft niet bij één wereldwonder. De horizon is oneindig, de valleien zijn uitgestrekt en koele bergmeren verfrissend. Veel van dit moois wordt als nationaal of staatspark beschermd, maar ook 'gewone' plekken zijn betoverend mooi. Arizona heeft maar drie steden van belang. Centraal ligt de hoofdstad Phoenix. In het zuiden laat de woestijnstad Tucson een rijk Spaans verleden zien met in de omgeving plekken waar je gelijk een stetson wilt kopen en verwacht dat iedereen een goudklompje in zijn broekzak heeft. Flagstaff vormt de toegang tot de Grand Canyon, maar is met een paar bijzondere attracties en landschapsschoon zelf ook de moeite waard.

< Grand Canyon, Grandview Point.

Desert View Watchtower, Grand Canyon. Een stalen constructie zorgt voor stevigheid, het steenwerk dat ervoor is geplaatst geeft een historische uitstraling.

MARY COLTER

Een (binnenhuis)architecte die bij uitstek geassocieerd wordt met de rustieke architectuur van het zuidwesten is Mary Elizabeth Jane Colter (1869–1958). Vooral bij de Grand Canyon is haar werk nog te zien. Mary Colter volgde de California Academy of Design in San Francisco en werkte daarna als lerares beeldende vorming. In 1902 werd ze door de Fred Harvey Company (zie kader p. 38) gevraagd om de inrichting te verzorgen van een museum en een souvenirwinkel naast het Alvarado Hotel in Albuquerque. Daarvoor had ze zich extra verdiept in native kunst en integreerde veel authentieke details in het interieur. Een nieuwigheid waren de demonstraties van handwerk die in het gebouw werden gegeven. Navajo weefden er

dekens en maakten sieraden, Acoma- en Laguna-bewoners waren aan het pottenbakken en er werden manden gevlochten. Colters volgende opdracht was tegenover het El Tovar Hotel bij de Grand Canyon. Aangezien de Hopi al eeuwen het gebied bewoonden, koos ze voor de stijl van een Hopiklipwoning in navolging van wat ze in Oraibi had gezien: verdiepingen die met trappen waren verbonden en binnen balkenplafonds en adobemuren. Westelijk van Grand Canyon Village ontwierp ze Hermit's Rest, een ruw, vervallen ogend complex van ongelijke stenen die ze uit een missiepost had laten komen. Ook dit bouwwerk werd gebruikt voor de verkoop van native handwerk en snacks. Nadien wijdde Colter zich permanent aan de (binnenhuis)architectuur en werkte in opdracht van de Fred Harvey Company. Ze vestigde zich in het hoofdkwartier van Harvey in Kansas City en bepaalde grotendeels het gezicht van de firma. Haar grootste talent was iets er mooier uit laten zien dan het in werkelijkheid was. In het Hotel El Navajo in Gallup, net over de grens met New Mexico, versierde ze de lobby met een riskant detail, een Navajozandschildering. Tot die tijd werd zo'n schildering gemaakt als onderdeel van een religieus ritueel, om ziekten te bezweren of noodzakelijkheden af te dwingen. Na een Navajo-inzegeningsritueel is het hotel geopend (in 1957 werd het gesloten). Zelf zag Colter La Posada Hotel in Winslow als haar opus magnum. Daar ontwierp ze het hele resort, inclusief het serviesgoed, de uniformen van het personeel en de tuinen. Dit hotel bestaat nog en is een beschermd monument, met veel Colterdetails.

Bright Angel Trail, naar de bodem van de Grand Canyon; je kunt goed zien dat er een wirwar van kloven is ontstaan.

ren en filmen van de Grand Canyon. De **Kolb Studio** is in oude luister te bezichtigen en geregeld zijn er tentoonstellingen van hedendaagse Grand-Canyonkunstenaars. Historisch interessant is het **El Tovar Hotel** (1905), waarmee het Grand-Canyontoerisme een *boost* kreeg. Daar werden aanvankelijk louter illustere gasten als Theodore Roosevelt en Albert Einstein ontvangen, die kwamen per trein. Het hotel maakte deel uit van een keten van hotels en restaurants van de Fred Harvey Company (zie kader p. 38). El Tovar, een ontwerp van Charles Frederick Whittlesey, is een van de weinig overgebleven Harvey-Househotels en is in 2005 gerenoveerd. Inmiddels kun je er gewoon met de auto komen. Tegenover de ingang staat het **Hopi House**, naar een ontwerp van architecte Mary Jane Colter. Het zandstenen complex is afgewerkt als een traditionele Hopiwoning met adobe, de plafonds zijn met takken, gras en klei afgesmeerd. Het was een 'levend museum' waarin de Hopi hun handwerk konden verkopen. Het Verkamp's Visitor Center is in 1906 als souvenirwinkel gebouwd.

In het vrij toegankelijke **Tusayan Museum** zijn tentoonstellingen over het leven van Pueblo, ongeveer 800 jaar geleden. Te oordelen naar de rijkversierde potten, speerpunten en andere gebruiksvoorwerpen was het een welvarende gemeenschap. Buiten zie je de ruïnes van hun behuizing.

Bij het **Desert View Point** staat een 21 m hoge stenen uitkijktoren. Die is in 1932 ontworpen door Mary Jane Colter naar voorbeelden van native to-

Veel herten zijn hun natuurlijke schuwheid kwijt.

werd ingenomen. Twaalf jaar later kwamen de Spanjaarden terug en namen opnieuw bezit van New Mexico. Het conflict tussen het Amerikaanse leger en de Apache en Navajo mondde uit in deportatie van de natives en is de geschiedenis ingegaan als de Long Walk (zie kader p. 188).

Gestaag kwam een handelsroute op gang, die in de loop van de 19de eeuw sterk aan belang zou winnen. Het gaat hier om de 1500 km lange Santa Fe Trail, waarover het Mexicaanse territorium vanuit Missouri werd bevoorrad. Toen de spoorwegen in 1880 Santa Fe bereikten, raakte de oude handelsroute in onbruik. Met de spoorwegen kwam een stroom bezoekers naar het gebied. Kunstenaars namen behalve het landschap ook de oorspronkelijke bevolking tot inspiratiebron. Joseph Henry Sharp richtte de Taos kunstenaarskolonie op en in zijn voetsporen zouden veel schilders de native bevolking portretteren en hun cultuurgoed schetsen. De Cinco Pintores (zie p. 51) stelden de traditionele kunstvormen centraal. Later bracht Georgia O'Keeffe het zelfs zover dat het landschap van het noorden van New Mexico naar haar zou worden genoemd.

DENVER

Bij Denver denk je mogelijk aan een stad van cowboys en de tv-serie *Dynasty*, aan olierijken met een burgerlijke moraal. Maar vanaf het moment dat je landt en de 34 witte, markante bergen of tipi's van de luchthaven ziet, ben je echt in de 21ste eeuw. In het centrum bevinden zich moderne bars en boetieks en zijn oude hotels en straten opgeknapt. Veel olieged is er over mooie kunstprojecten uitgesmeerd.

STENEN LEZEN

De geologische geschiedenis van Colorado laat zich heel goed aflezen aan de bodem. Op veel plaatsen zijn oeroude gesteenten aan de oppervlakte gekomen en vormen getuigen van een tumultueus verleden: scheuring, opduwen van landmassa's en een zeer gevarieerd erosieproces. Van 210 tot 65 miljoen jaar geleden was dit het domein van dinosaurïërs, die in de rotsen hun pootafdrukken en beenderen nalieten. Colorado's 'eigen' dino is de *Stegosaurus*, 150 miljoen jaar geleden

een bekende verschijning. Een compleet skelet van deze dino is te zien in het Denver Museum of Nature and Science.

Zandlagen werden rotsen, lava stroomde over het land en vormde her en der basalt, moerasland werd steenkool en rots werd zand. De Garden of the Gods in Colorado laten formaties zien uit het perm, golfmotieven in de rotsen zijn bewijzen van getij, de zandsteenlagen in Mesa Verde lichten een tipje van de sluier op van het krijt en de Book Cliffs ten noorden van Grand Junction laten een opeenvolging van sedimentlagen zien. Stuk voor stuk aparte hoofdstukken, ieder met hun eigen verhaal.

Mile High City

De bijna 700.000 inwoners tellende stad – met randgemeenten erbij gerekend drie miljoen – ligt op een 1600 m hoge vlakte. Ongeveer 25 km ten westen van het centrum begint het berglandschap van de Rocky Mountains, waarvan de hoge pieken meestal goed te zien zijn. De winters zijn er koud, de zomers warm. Denver telt gemiddeld 250 zonnige dagen per jaar. Hoogbouw bepaalt het aanzien van downtown. Een van de toppers is het Wells Fargo Center (1700 Lincoln Street), waarin met enige fantasie een (213 m hoge!) kassa of Amerikaanse brievenbus te herkennen is. Het Brown Palace Hotel weerspiegelt nog de 19de-eeuwse rijkdommen met een acht verdiepingen hoog atrium met balustraden, vitrines met porselein en zilver. Filantroop en activiste Molly Brown logeerde er een week nadat ze de ramp met de *Titanic* had overleefd en de meeste Amerikaanse presidenten hebben op de gastenlijst gestaan. Even terugtrekken kon en kan in de Churchill Cigar Bar. Heeft mijnheer geen passende kleding, dan kun je aan de overkant naar Homer Reed, een prachtig instituut op het gebied van heren-

BELANGRIJKE ADRESSEN EN TELEFOONNUMMER

Ambassades en consulaten

- US Consulaat Generaal, Museumplein 19, 1071 DJ Amsterdam;
US Embassy The Hague, John Adams Park 1, 2244 BZ Wassenaar,
tel. 070 310 22 09 (usconsulate.gov)
- US Embassy Brussels, Regentlaan 27, B-1000 Brussel, tel. 02 811 4000
(be.usembassy.gov)
- Consulate General of the Netherlands in San Francisco, 1 Montgomery
Street, Suite 3100, San Francisco, CA 94104, tel. (+1-415)291 20 75
(dutchcultureusa.com)
- Honorary Consulate of Belgium in California, o.a. 155 Montgomery Street,
Suite 901, San Francisco, CA 94104, tel. (+1-415)295 48 50 ([diplomatie.
belgium.be](http://diplomatie.belgium.be))
- Nederlands Consulaat LA, losangeles@nlconsulate
(netherlandsandyou.nl en netherlandsworldwide.nl)

DOUANE

Reisdocumenten

- Reizigers moeten een paspoort bij zich hebben dat minimaal geldig is voor de duur van het verblijf in de VS. Meereizende kinderen moeten een eigen paspoort kunnen overleggen. Een noodpaspoort of identiteitskaart is geen geldig reisdocument voor reizen naar de VS.
- Het Electronic System for Travel Authority (ESTA; esta.cbp.dhs.gov) is een elektronisch registratiesysteem van de Amerikaanse overheid waar reizigers uit onder andere Nederland en België verplicht zijn zich te registreren voordat met een vliegtuig of cruiseschip naar de VS gereisd kan worden. De ESTA-registratie kan door derden worden gedaan (familie, vrienden, reisagentschap); het is een eenvoudige handeling op de website van ESTA waarbij paspoort- en verblijfsgegevens moeten worden ingevoerd. Er zijn wel kosten aan verbonden, te betalen per creditcard. Registreren kan tot vlak voor vertrek, maar het is raadzaam dat minstens 72 uur tevoren te doen. De autorisatie blijft 2 jaar geldig maar is gekoppeld aan je paspoort; als dat verloopt, verliest ook ESTA zijn geldigheid. Wel moet je voor elke vlucht de gegevens omtrent vlucht en verblijf actualiseren.
- Personen met de Nederlandse of Belgische nationaliteit die de VS korter dan 90 dagen bezoeken, hebben geen visum nodig. Als je van plan bent langer te blijven of in de VS te gaan werken of studeren is een visum wel noodzakelijk. Het wordt verstrekt door de Amerikaanse consulaten in Brussel en Amsterdam.